

СЕКЦІЯ 1. ФІЛОСОФСЬКА ЖУРНАЛІСТИКА ЯК ВИД ПУБЛІЧНОГО ДИСКУРСУ В ПОСТМОДЕРНІСТСЬКІЙ ПАРАДИГМІ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-349-4-1>

СПЕЦИФІКА ЛІТЕРАТУРНОГО ТЕКСТУ В ПОСТМОДЕРНЬОМУ ДИСКУРСІ

Гончаренко К. С.

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри філософії

*Навчально-науковий інститут філософії та соціальної політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Стосовно епохи Постмодерну та постмодернізму, як стилістики у виразі літературного тексту, існує чимало «критично-виправдальних» досліджень. «Сприйняття чи заперечення постмодернізму залежить від психопатології академічного життя – включаючи різноманітні характери людей і влади в наших університетах, критичні розходження, особисті стосунки, встановлені межі, які довільно когось включають або виключають, не меншою мірою, ніж імперативи культури загалом» [2, с. 40]. Саме тому, мета даної розвідки не полягає у оцінці постмодернізму як явища літератури, культури etc., а є швидше виразником підтвердження наявного факту специфіки в текстах літературного постмодернізму.

Насамперед ми будемо виходити з того, що постмодернізм в літературі *не є «епохою»* і його прослідкувати можна хіба на прикладі окремих текстів чи авторів. Оскільки, не можна говорити про те, що на певному етапі література перейшла цілковито на постмодерністську стилістику. Це явище було і залишається властивим окремим літераторам. Тут, варто відштовхуватися від того, що, як в модернізмі, так і в постмодернізмі текст/автор несе певні культурні коди завдяки яким і можна відрізнити Модерн/Постмодерн. Так, для нас прийнятною є думка, що мінімальним культурним кодом для розуміння модернізму є Гомер, Біблія та Шекспір, тоді як для постмодернізму: Джойс, Еліот, Бекет [3, с.10]. Варто додати, що для постмодернізму *не характерна й належність до певного континенту*. До прикладу, ми не

погоджуємося з думкою, що постмодернізм є суто американським явищем. Адже, якщо взяти до прикладу специфіку культурного простору Японії та зануритися в її літературу, то можна знайти низку робіт, які теж виконані в даному стилі. Отже, в душі самих принципів постмодерністської літератури дане явище є розпорошеним, ковзким та специфічним за своєю суттю.

Дійдеш до роздоріжжя – обирай його! Або, що знаходиться по той бік канону. Власне далі ми спробуємо вивести головні критерії, якими, чи то керувалися автори, коли писали той чи інший текст, або ж які прослідковуються в самих постмодерністських літературних текстах. Поповнюючи постмодернізм культурними кодами Супермена та Годо, фактично відбувається ствердження того, що дана стилістика спрямована на *нівелювання культурних ілюзій розмежування масового та елітарного*. «Фідлер вбачає ідею нового мистецтва в тому, щоб залучити до «високої» літератури основні форми популярної культури: вестерн, наукову фантастику і порнографію, що їх до того сприймали як «нісенітницю та розваги. Постмодернізм має подолати зневагу до масової культури, яку представники «високої» культури, творці «перебірливих канонів гречної традиції», називають «некультурною» [3, с. 18]. В ряді текстів ми саме це і спостерігаємо. І власне таке стирання меж відбувається задля того аби допустити в літературу плюралізм, який постулюється Постмодерном: «Гассан порівнював роман Джеймса Джойса [йдеться про роман «Улісс»] із лабіринтом і зауважував, що в ньому є вже всі елементи постмодерністської літератури: сон, пародія, гра, каламбур, фрагмент, міф, пародійна рефлексивність, пересотворення реальності, кітч, нелінійна форма, «гнозис певного іронічного логосу на межі чистої тиші та шуму» [2, с. 36]. А також саме за рахунок цього з'являється додатковий простір до експериментування, яке важливе для постмодернізму.

Наступний критерій на якому варто зосередитися це ревізія та перегляд модерністського канону. Власне тому *стилістика постмодернізму тяжіє до іронічного та пародійного діалогу з культурою та суспільством минулого*. Як ми вже якось зазначали «епоха модерну і сам Модерн у чистому вигляді не є для сучасності, що перебуває в статусі Постмодерну, порожнім ярликом, який може бути навішаний на будь-яку «бляшану банку», (на зміну якої завжди знайдеться інша)» [1, с. 41]. Цим пояснюється не лише нерозривність цих процесів, але й те, що постмодернізм надто зацікавлений у модернізмі. Лінда Гатчен вважає, що це спричинено необхідністю розвінчування міфів та ілюзій, які історично встановилися та надали літературному минулому привілейованого окрасу [4]. До прикладу, аби втрапити до канону модерністської літературної мапи завжди було два

шляхи: популярність та престиж. Але, коли «читає більшість і коли цінує меншість» не є запорукою та гарантією місця в каноні, особливо якщо жоден зі статусів не становить цікавості письменника. А саме це і постулюється постмодерністами: не важливо чи визнає тебе читач, метою є не аудиторія, а сам текст чи процес написання etc.

Вищезазначувані плюралізм та зацікавленість модернізмом гібридизують стилістику постмодернізму. *Гібридність стилю* виводиться на основі таких характеристик як: «іронічність, подвійне кодування [або як його ще називають «парадоксальний дуалізм»], широкий вибір та конфлікт» [3, с. 50]. І саме тому «постмодерну американську літературу часто характеризують як металітературну, автореференційну або самосвідому, тобто таку, яка не лише приховує, а й часом наголошує на власній літературності» [3, с.65]. Тут мова йде не про доведення та доказовість, що той чи інший твір є літературним, а швидше про їх узаконення в тому вигляді в якому їх створив автор. З усією їх палітрою «інакшості» та «невідповідності». Цим ще й підтверджується факт того, що постмодерністські письменники є прагнуть «в канон». Вони насолоджуються своїм твором. Будь-то жорстка сатира у формі чорного гумору, задоволення задумом і сюжетом заради нього самого, насолода формою, осучасненою алегорією чи етично контрольованою фантазією. Будь-яка версія розвитку сюжетного розгортання тексту є значимого насамперед для самого автора. Який інколи навмисно наводить вдавано лабіринтного безладу в творі аби надати йому вигляду «саморефлексійного письма».

Завдяки *лабіринтності*, яка теж виступає специфічною характеристикою постмодерністської літератури, підважуються ще й дихотомічне розмежування реальність/вігадка. Реалізм, що є більш характерним для модернізму, заміщується умовно штучною вігадкою. В цьому є свого роду «терапевтичний ефект» літературного постмодернізму. «Каструючи» та позбавляючи літературний текст жорсткого реалізму, автори забезпечують читача від ретравматизації та додавання повсякденню зайве зафарбованих в чорне – проблем. «Постмодерністська література, яка виводить на перший план онтологічні теми та структуру, завжди говорить про смерть. Що, до речі, й об'єднує три провідні постмодерні топоси: телебачення, ядерну війну та паранойю» [2, с. 45]. Та при цьому, напруга, яка може бути спричинена онтологічними тематиками, знімається за рахунок порушення онтологічних кордонів, що існують між світом та текстом. Опозиція між об'єктами тексту та реальним світом реконструює уніфікований онтологічний простір, а тому замість усвідомлення всього трагізму смерті читач може отримати симулякр смерті.

Звісно, що вичерпати повністю всі характеристики постмодерністської літератури не можливо. Але вивести своєрідний каркас структури є справою цілком підйомною. Лабіринтність, іронія, жонглювання відносними поглядами на світ, децентрування, гра випадковостями або випадкова гра, штучне комбінування, експериментальність, перформативність, деконструктивна фрагментованість etc.-etc. Всі ці та інші компоненти можуть бути наявними повністю чи частково в літературному тексті. Можуть змінюватися/замінюватися іншими, в тому числі, й новими формами. І тут немає певності, що додасть постмодерності наступному твору. Єдину та непорушну специфічну рису, яку можна констатувати як властиву для всіх постмодерністських текстів – відсутність структури, що характерна для класичної форми модернізму. А от вже пошуки маркерів, які визначають текст, залежатимуть від читача чи літературознавця до рук якого потрапить текст.

Література

1. Гончаренко К. С. Обґрунтування специфіки тяглості філософського процесу в межах опозиції Модерн-Постмодерн. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія : Філософія. Культурологія*. Вип. 36/2. Вид-во НАУ, 2021, С. 41–45.
2. Нестелєєв М. Лабіринти американського постмодернізму. Том I. К. : Темпора, 2019. 328 с.
3. Нестелєєв М. Лабіринти американського постмодернізму. Том II. К. : Темпора, 2022. 432 с.
4. Hutcheon L. *A Poetics of Postmodernism : History, Theory, Fiction* / Linda Hutcheon. London and New York : Routledge, 1988. 268 p.